

L I E T U V I Ų Ž I N I O S

Hanau

1945 m., rugsėjo 14 d.

Nr. 1.

LIEUVIŲ LITERATŪROS
CENTRALINIS ARCHYVAS
Brooklyn, N. Y., U. S. A.

M Ū S Ų T I K S L A S

Mūsų tautą ištiko skaudus likimas. Netekome savo nepriklausomos valstybės ir laisvės. Mūsų tauta išblaškyta. Keli šimtai tūkstančių mūsų tautiečių karo audros atblokšti į Vokietiją, kur gyvena savo kenčiančios Tėvynės ilgesiu ir nepalaužiama viltimi kada nors grįžti į ją laisvą ir nepriklausomą.

Atblokštieji į Vokietiją mūsų tautiečiai sunkiai dirbo fabrikuose, kai kurie buvo prievarta išvaryti net frontan. Sunkus darbas ir skurdas buvo kasdienis mūsų svečias. Žinodami nacional-socializmo siekimus ir patys patyrę jų tautas naikinančius metodus, mes vieno tetroškome, kad kuo greičiau būtų rudoji Vokietija perblokšta. Tas ne vienu tik mūsų troškimas jau yra įvykęs.

Šiandien mes nebe vokiečių vergai, bet UERRA globotiniai. Daugumas mūsų susibūrė stovyklose. Esame aprūpinti pastoge, maistu ir apdaru. Mums leista kultūriškai veikti, ir tas mūsų veikimas UERRA remiamas. Stovyklose turime savo chorus, tautinių šokių trupes, scenos mėgėjų būrelius ir kt. Turime savo pradžios mokyklas, gimnazijas ir įvairių kursų.

Tačiau kultūrinis veikimas neįmanomas be spaudos, kuri mus informuotų, pamokytų, paskatintų ir burtų mus prie vieningo tautinės kultūros darbo. Iš pradžių mūsų stovyklose spaudą šiek tiek pavadavo sieniniai laikraščėliai. Vėliau pradėta leisti šapirografu ir rotatorium spausdinti laikraščėliai ir almanachai. Turime jau tris informacinius leidinius ir spaustuvėse spausdinamas. Tai "Lietuvis", "Aidai" ir "Mūsų Kelias".

Keliems šimt. tūkst. lietuvių viso to per maža. Jausdami informacijos ir spausdinto žodžio trūkumą, mes pradodame rotatorium leisti ir "Lietuvių Žinias". Jos stengsis skaitytojus informuoti apie svarbesnius politinius įvykius, apie mūsų stovyklų kultūrinę veiklą, duos mūsų rašytojų naujų kūrinių, retkarčiais, pagal galimumą, tiesks Jungtinių Amerikos Valstybių lietuvių spaudos apžvalgas.

Daugiausia betgi vietos mes skirsime mūsų kultūriniam reikalams. Menas šiandien yra bene vienintelė priemonė, kuria mes galime pareikšti savo siekimus, savo nuotaikas, savo glaudžius ryšius su vargstančia Tėvyne. Menas mus jungia, monas mums padeda save ir savo troškimus pareikšti kitiems.

Ne mažiau už meną svarbus ir mokslas. Jis galinga priemonė susikurti savo šviesesnę ateitį. Šiandien, gyvendami stovyklose ir būdami UERRA pastoge, maistu ir apdaru aprūpinti, mes mokslui galime skirti daug laiko. Labai svarbu ne tik jaunimo, bet ir suaugusių mokslinimas. Suprasdami didelę mokslo reikšmę ir jam reikiamą dėmesį ir energiją skirdami, mes apsi-saugosime nuo daugelio blogybių, kurios pradeda mūsų tarpe įsikerėti.

Redakcija

Jurgis Baltrušaitis

A T M I N I M O M E L O D I J A

Nors tavo dienos lakios, tebežydi
 Dienų takai
 Ten, kur tave, kaip atminimai lydi,
 Ką pakeliui, klajokli, palikai...

Atmindamas tu pasi laužą seną
 Ir ras širdis,
 Kad aukuras apleistas dar rusena
 Ir tebežeri tavo praeitis...

Ant - žiburiai sužerplėjo iš ruko,
 Toli, toli...
 Tai - tu, nors ten, kur jų liepsna užtruko,
 Tu pats, kaip gyvis, grįžti negali...

Todėl tetilsta dyklaukiai pajuodę,
 Jei tu žinai,
 Kad tu jų piūtę lykijai aruode,
 Iš kur tau duota semti amžinai...

Todėl, širdie, per džiugulį ir kartį,
 Nebūk marši,
 Nes amžių lobį, motinos vakartį -
 Tu su savim kelionėje neši...

--- ooOoo ---

B. Rutkūnas

M I Š K O N A K T I S

Klojas papieviuose žalsganos miglos.
 Miškas - į tamsą įbridęs.
 Dunkso įnigusios giliosios tankmės,
 paukščio nesušlama skrydis.

Geria sugludę alsuojančią tylą
 medžiai, ir žolės, ir žvėrys.
 Budi pavargusios žvaigždės per naktį,
 Lyja sidabrą ir žėri --

Tiško pritiško ir gelmę, ir sielą
 vasaros išnaktų krautis -
 kėlėsi, augo žaizdamas džiaugsmas,
 ryto žarijom užkaitęs.

A. Dangerutis

R U D O J I B E S T I J A

Vokietijai karą pralaimėjus, aikštėn iškilo jos koncentracijos stovyklų baisumai. Tų stovyklų Vokietijoje būta šintai ir juose kalinta, žiauriausiai kankinta ir baisiausiomis priemonėmis naikinta milijonai žmonių. Aikštėn iškilusios nacionalsocialistinės Vokietijos koncentracijos stovyklų baisenybės ir žiaurumai sveiko logiškai galvojančio žmogaus protui tiesiog neišivaizduojami. Sunku įsivaizduoti, kad žmogus su žmogumi galėtų taip elgtis. Nacionalsocialistinės Vokietijos koncentracijos stovyklų baisenybėse ir žiaurumuose žmogaus pėdsakai išnyksta, tai ne žmogaus, bet plėšraus žvėries - rudosios bestijos darbai. Rudosios bestijos, kuri savo plėšriu instinktu, šlykščiausiu sadizmu naikina visa tai, kas kilnu, kas žmogiška, kas per amžius kultūringo pasaulio buvo ugdyta ir puoselėta. Nacionalsocializme žmogaus - žvėries - bestijos plėšrieji instinktai ir sadizmas pasiekė savo aukščiausią laipsnį. Žmogaus Kūrėjo protingas veidas iškrypo į šlykštų žvėries sadisto snukį.

Šiandien prieš kultūringojo pasaulio akis parasiskleidus nacionalsocialistinės Vokietijos koncentracijos stovyklų baisenybėms, neįtikėtiniems žiaurumams, kilo klausimas, kaip galėjo išaugti rudoji bestija Vokietijoje, toje Vokietijoje, kuri pasauliui yra davusi daug žymių mokslininkų, menininkų ir filosofų. Tai labai įdomus klausimas, kuriam spręsti bus parašytas ne vienas veikalas. To plėšraus žvėries gemalo jau mes galime užtikti vokiečių epe Nibelungų giesmėje / Nibelungenlied/. Tačiau mes šiaandien tos įdomios temos plačiau neliesime. Viena tik norime pabrėžti, kad vokiečių militarizmas, vokiečių Wille zur Macht buvo puikiausia dirva augti vokiečių putlumui, vokiečių niekinimui kitų tautų, vokiečių grobuoniškumui ir žiaurumui. Tam, kuris be atodairios veržiasi prie valdžios, prie galios, dažniausiai geros ir pateisinamos visos priemonės.

Mes lietuviai, gyvendami ant didžiojo tautų vieškelio, tarp slavų ir germanų, jau nebe nuo šiandien pažįstam grobuoniškąjį vokiečių imperializmą bei jų žiaurųjį militarizmą ir visas iš jo išplaukiančias baisenybes. Mes lietuviai daugiausia iš visų Europos tautų esame nukentėję nuo vokiškojo imperializmo bei militarizmo. Dvyliktame amžiuje prasidėjus vokiečių veržimuisi į Rytus /Drang nach Osten/, mes pirmieji tapome jo auka. Ką kryžiuočių ordinas mūsų tautai vardan kryžiaus yra pridaręs, kiek mūsų tautai, ją kardu ir ugnimi naikindamas, kraujo nuleidęs, daug būtų galima prirašyti. Kryžiuočių ordino žiaurumai buvo baisūs, prieš kryžiuočių naikinamąją galią visa mūsų tauta atkakliai spyrėsi, ir jos žygiai puošia mūsų tautos laisvės kovų istoriją. Mūsų tautos kovos su kryžiuočiais yra labai didelis įnašas į Europos kovą su vokiečių imperializmu. Tas mūsų įnašas šiandien pasaulį tvarkančių galybių natūretų būti pamirštas.

Vokietijos imperializmo tikslus bei jos militarizmo žiaurumus mes skaudžiai esame patyrę ir 1915 - 1918 m. vokiečių okupacijos metu. Tiems žiaurumams ir baisenybėms pavaizduoti mes turime ir dokumentinės literatūros /J. Rimkaus-Šiliečio vaizdų albumas, kun. Prano Žadeikio, kan. Kazimiero Pakalniškio-Dėdės Atanazo, Gabrielės Petkevičiūtės - Bitės to meto dieno-raščiai, Petro Rusecko surinkti atsiminimai apie tą okupaciją, "Karo Archyve" paskelbta dokumentinė ir atsiminimų literatūra etc./. 1915 - 1918 m. okupacijos metu vokiečių militaritai ne tik visomis galimomis priemonėmis slopino mūsų visuomeninį bei kultūrinį veikimą, ne tik grobė mūsų turta, bet su mūsų žmonėmis elgėsi, kaip su kokiais gyvuliais. Dar karo nelaimėje vokiečių imperialistai buvo pradėję planuoti, kaip mūsų kraštą reikia kolonizuoti, paverčiant jį Vokietijos provincija. Vokietijos 1914 - 1918 m. karo pralaimėjimas įgalino mus atsikurti nepriklausomą valstybę.

Vokietijai pirmąjį imperialistinį karą pralaimėjus, jos imperializmui ragai buvo aplaužyti. Tačiau imperialistinės idėjos, grobuoniškieji palinkimai ir toliau pasiliko vokiečių tautoje. Visa tai smarkiai pradėjo vešėti Vokietijos valdžią į savo rankas pagrobus nacionalsocializmui. Trečiojo nacionalsocialistinio Reicho vadas "didysis grandinis" Hitleris vokiečių tautoje stengėsi užgniažti Vakarų Europos kultūrą, o jos vietoje ugdyti ir stiprinti grobuoniškumą, putlumą, fizinės jėgos kultą, kitų tautų niekinimą. Visi žmonės privalėjo galvoti taip, kaip "Führeris" įsako. Kas kitaip darė, tas buvo laikomas savo tautos priešu. Visa Vokietija buvo paversta ka-reivinėmis ir koncentracijos stovyklomis. Suprantamas dalykas, kad tokioje santvarkoje laisvę nylis, laisvėje tegalys augti ir kurti žmogus greit išvirto žmogumi žvėrimi - rudąja bestija, sadizme ieškančia sau malonumo bei pasitenkimo.

Pavertus žmogų klusniu dresiruotu žvėrimi, "didysis grandinis" su savo militaristų štabu išgeidė visą Europą pavergti. Visi turi vergauti, o "išrinktoji" vokiečių tauta "vergaujančius" valdyti. Trečiojo nacionalsocialistinio Reicho militaristinio imperijalizmo agresijai prasidėjus, Lietuva vėl tapo viena iš pirmųjų jo aukų: iš Lietuvos buvo atplėštas Klaipėdos kraštas, nuo amžių jai priklausęs. Atplėštajame Klaipėdos krašte be atodairos žiauriausiomis priemonėmis buvo naikinama visa tai, kas lietuviška. Žymesnieji Klaipėdos krašto veikėjai buvo sugrūsti į kalėjimus ir koncentracijos stovyklas. Klaipėdos krašte dūko išsirciptu snukiu rudoji bestija. Ji tiek ne-kentė viso to, kas lietuviška, jog to žvėries nagų nepaliestas neišliko nė Mažosios Lietuvos Tilžėje gyvenęs žymusis rašytojas ir filosofas Vyduanas.

Rudąjai bestijai 1939 m. pradėjus savo žygį prieš Lenkiją, mūsų tautos laisvė ir nepriklausomybė buvo pažeistos. Nuo to laiko prasidėjo didžioji mūsų tautos tragedija. 1941 m. vasarą mūsų tauta tikėjos iš vokiečių šiekios tokios laisvės, o susilaukė vergijos. Antroji vokiečių Lietuvos okupacija nebuvo švelnesnė už pirmąją. Mūsų žmonės prievarta buvo gabenami darbams į Vokietiją ir gaudomi vyrai frontui. Mūsų šviesuomenė buvo siūnčiama į priverčiamųjų darbų stovyklas. Yra daug medžiagos pavaizduoti rudosios bestijos siautėjimui Lietuvoje. Mes ją pradedame skelbti. Pradedame nuo to, ką lietuviams teko iškentėti nacių pragare-koncentracijos stovyklose, kur buvo kankinami tūkstančiai lietuvių.

Jonas Grigolaitis

NACIŲ PRAGARĖ

Įžangos vietoje

Jau visiems teko daug girdėti apie tai, kas darėsi Vokietijos koncentracijos stovyklose. Ši tema yra labai plati, tiesiog neišsemiama. Apie vienos dienos išgyvenimus, norint skaitytojui duoti pilną įvykių vaizdą, būtų galima parašyti ne viena knyga. Sunku bus skaitytojams susidaryti pilną vaizdą, bet aš tikiu, kad iš visų aprašytų įvykių sumos, paaškęs stovykloje buvusios nuotaikos ir aplinkybės.

Aš gerai suprantu, kad ne vienam skaitytojui bus sunku itikėti, kad tai, kas čia pasakyta, atitinka tikrąybę. Aš pats, kadaise skaitydamas apie Vokietijos koncentracijos stovyklas, nenorėjau tikėti, kad tokie dalykai galėtų vykti kultūringoje valstybėje. Dabar galiu pasakyti, kad visa tai, kas ten įvyko ir ką teko išgyventi, negalima pilnai aprašyti.

Nežinančiam aplinkybių ir sąlygų, kuriose tai vyko, sunku tikėti faktams, nes tuose veiksmuose nematyti nei prasmės nei logikos. O mes, kultūringo pasaulio žmonės, esame pratę statyti klausimus, kodėl taip daroma ir kas tuo norima pasiekti. Jei mes į tuos klausimus negaudavom atsakymo, mes laikydavom tokius atsitikimus negalimais arba nors išimtiniais, bet jokiū būdu negalėjome tikėti, kad tai galėtų būti daroma sistemingai.

Stovykloje būdami jau daug kartų gvildendavome klausimą, kad išvydus laisvę nebus galima papasakoti viso to, kas ten įvyko, nes vis vien niekas negalės tuo tikėti ir pasakotoją laikys silpnapročiu, o mažių mažiausia pamanyš, kad visa tai labai perdedama. Čia galiu drąsiai pasakyti, kad to, kas stovyklose darėsi, negalima perdėti. Tų įvykių net negalima realiai atpasakoti, kaip juos teko pačiam išgyventi ir matyti. Juos pilnai suprasti galės tik žmonės, kuriems teko išgyventi panašių dalykų. Čia duodamiems faktams patvirtinti turime tūkstančius gyvų liudininkų.

Labai svarbus ir įdomus klausimas, iš kur atsirado toks nepaprastas ir tiesiog nesuprantamas vokiečių tautos žiaurumas. Tuo reikalu teko kelis kartus kalbėtis su vienu rimtu vokiečių filosofijos profesorium, kuris man pareiškė, kad, jo įsitikinimu, vokiečių sadistiniai palinkimai esą lytiškų iškrypimų paseka.

Stovykloje, kur buvo suvežta įvairių tautų žmonių, teko pastebėti, kad nė vienoje kitoje tautoje nebuvo tokių seksualinių iškrypimų, kaip vokiečių tarpe. Jei kitų tautų tarpe ir pasitaikydavo iškrypimų, tai tik labai retai.

Atrodo, kad tie iškrypimai vyriausia priežastis, kodėl suimtieji taip kankindavo vienas kitą. Jie savo laisva valia pasidarydavo smogikų padėjėjais ir aklais įrankiais. Buvo nemaža tokių, kurie savo likimo draugus kankindavo ir žudydavo dar labiau už smogikus.

Kankindami ir žudydami savo likimo draugus, tie pataikūnai stengėsi sau susikurti kuo malonesnį gyvenimą. Buvo nemaža tokių, kurie stovykloje gyveno geriau, negu laisvėje, ir kurie laisvėje niekad nebeturės tokių gerų dienų, kokias turėjo stovykloje.

Tik atvykus į stovyklą, suimtiesiems tekdavo labai daug nukentėti nuo smogikų sistemingo siautėjimo. Smogikai didžiausią dėmesį kreipdavo į naujokus. Paskui jau pradėdavo patys suimtiesi., pareigūnai, savo likimo draugus kankinti ir žudyti, suprantama, su smogikų pritarimu ir parama.

Smogikai kiekviena proga pabrėždavo, kad visi suimtieji į stovyklą atvežami sunaikinti, ir jie vėliau arba anksčiau turi "eiti per krematoriumą". Dėl to visas gyvenimas buvo tvarkomas taip, kad anksčiau ar vėliau reikės pražūti.

Pasistengsiu įvykius nupiešti, kiek galint, aiškiau ir realiau. Skaitytojas supras, kad ne visi čia paduoti faktai vyko tokia eile, kaip veiksmas teatro scenoje. Per ketverius metus daug smulkmenų jau ir pamiršau. Bet čia paduodami faktai nėra kokie nors ypatingi reiškiniai, bet įvykiai, kurie nuolat įvairiose vietose pasikartojo, buvo kasdieniai. Pagaliau prie įvairių baisenybių taip pripratome, kad mūsų niekas nebestebino ir nebeįjaukino. Kiekvienas buvo bet kuriuo metu pasirengęs mirti, tik nežinojo, kuriuo būdu jį giltinė pasitiks.

Išgyvenus stovykloje daug metų, galima susidaryti pilną vaizdą ir tų įvykių, kurių pačiam neteko išgyventi nuo pradžios iki pabaigos, nes nuolat gujamas ir daužomas negalėjai įvykių stebėti, o tik tenkintis atsitiktinai pagautais įspūdžiais. Kiekvienas pirmoje eilėje turėjo rūpintis išlaikyti savo gyvybę. Be to, tik reikarčiais tebuvo galima kitam padėti. Dėl to čia tik aprašysiu tokius faktus, kuriuos pats mačiau ir išgyvenau. Tokių įvykių, kuriuos patyriau iš kitų, bet kuriems aš pats pilnai netikiu, neatpasakosiu, nes užtenka mano paties išgyvenimų.

— o o o —

Likimas mano gyvenimą pakreipė taip, kad prievarta teko nuodugnai "susipažinti" su ta naujosios Vokietijos puse, kurios gyventojų daugumas dar nepažino ir net netikėjo, kad tokių dalykų esama kultūringame krašte.

Suliepsnojus nacionalsocialistiniam imperializmui, nebebuvo gyvenimo kitataučiams, gyvenantiems ir vokiečių apgyventose vietose arba kraštuose, kurių jie sau norėjo. Kas neprisidėjo prie jų imperialistinių užgaidų, kas jų siekimų nerėmė, buvo laikomas priešu, o kas jų pastangoms mėgino ar išdrįso pasipriešinti, buvo įrašytas į pasmerktųjų mirti sąrašus. Į tuos sąrašus buvo įrašomi ne tik pavieni asmens, bet buvo sudarytos plačios išnaikinimo programos. Nacionalsocialistinės Vokietijos valdovai paneigė teisę visiškai ir skelbė naujus vokiečių teisės principus, pagal kuriuos teisėta buvo visa tai, kas vokiečių tautai buvo naudinga. Tuo principu vadovaujantis prasidėjo naikinimo procesas. Išnaikinimui vykdyti buvo leistinos visos priemonės. Kuo žiauresniu būdu išnaikinimo procesas buvo vykdomas, tuo didesni pasitenkinimą turėjo jo vykdytojai. Tad galima suprasti, kad išnaikimo procese buvo panaudota priemonių, kurios sveiko žmogaus protui atrodė negalimos. Kada sužvėrėjusiems naikintojams nusibosdavo vienos naikinimo priemonės,

jie ieškodavo naujų kankinimo būdų, rengdami sau tam tikras malonias pramogas. Aiškiai buvo galima pastebėti, kad žmonių kankinimas jiems teikė didelį malonumą.

Su vokiečių smogikais pirmą kartą "susipažinti" teko vokiečiams 1939 m. užėmus Klaipėdos kraštą. Tuokart buvau kartu su kitais žymesniais lietuviais suareštuotas ir padėtas į kalėjimą. Čia smogikai pradėjo rodyti savo neribotą galią. Padarius žygių Užsienių Reikalų Ministerijai, Berlynas trečią dieną įsakė mane išleisti. Kalėjimo viršininkas man pranešė, kad aš būsiąs paleistas, o gestapo agentas tuojau pridūrė, jog aš netrukus turįs apšleisti Vokietiją. Mušu su V. Rasteniu tuoj išodino į automobilį ir nuvežė ties Nemersate iki sienos. Nuvažiuojant vienas mūsų palydovų išsitraukė revolverį ir, laikydamas jį mums pakaitomis po nosimis, pasakė: "Tamstos esate verti sušaudyti, bet mes, nacional socialistai, nesame tokie kaip kiti, pav. bolševikai. Mes esame kilnūs ir dovanojame. Bet jei jūs, peckeliai vėl pamėginsite savo spaudoje teršti Vokietiją, tuomet atskris Gėringas su savo oro laivynu ir visa sumals į miltus!"

Taip baigėsi pirmasis "oficialus susitikimas" su vokiečių gestapu. Po to susitikimo nebeturėjau mažiausio noro su jais "atnaujinti pažintį", tačiau likimas lėmė kitaip.

Kai Lietuva 1940 metais buvo rusų okupuota, su gimtuoju Klaipėdos Kr. nutrūko visi ryšiai. Įvykus tarp Vokietijos ir Tarybų Lietuvos gyventojų pasikeitimui, apsisprendžiau su šeima grįžti į savo gimtąją šalį. Bet vokiečių gestapas nusprendė kitaip.

Atvažiavus Vokietijon, tuoj uždarė į stovyklas ir neleido nė apsilankyti gimtajame krašte. Pabuvus keletą savaičių pasikeistųjų gyventojų stovykloje, išrinko vokiškumui nusipelnčius asmenis ir išvežė iš stovyklų. Mane gestapas per lagerfūrerių pasikvietė mano asmenį liečiančiais klausimais "pasikalbėti".

Nuėjus į gestapą, teko gerokai palaukti. Pagaliau atsirado vienas valdininkas, kuris manęs taisyklinga lietuvių kalba paklausė, ar aš kalbąs vokiškai. Man atsakius, kad aš kalbu vokiškai, jis nuėjo. Po to atėjo kitas valdininkas ir nusivedė mane į raštinę. Ten paprašė sėstis. Vyresnysis valdininkas man pareiškė, jog teksią parašyti protokolą ir perspėjo, kad nieko nesumeluočiau, nes mano suteiktos žinios būsiąs patikrintos, o jei aš būsiąs ką sumelavęs, tuomet man būsią blogai. Atsisėdęs tuoj pradėjo mane kvosti ir diktuoti mašininkui mano smulkų gyvenimo aprašymą. Smulkiai mane klausinėjo apie mano politinę ir visuomeninę veiklą ir visais atvejais stengėsi protokolą formuoti taip, jog aš dirbęs priešvokišką darbą. Į tuos kaltinimus aš jiems pareiškiau: "Aš esu lietuvis ir gyvenau savo tėvynėje Lietuvoje. Mano pareiga buvo tos mano tėvynės ir tautos interesus ginti ir jos labai dirbti. Taip elgdamasis aš nė kiek nepažeidžiau vokiečių interesų".

Į priekaištą, kad mes norėję sulietuvinti vokiečius, aš pareiškiau: "Mes lietuviai tik stengėmės atlaikyti savo tautą nuo ištautėjimo. Dėl to man negalite daryti jokių priekaištų, nes, kitaip elgdamasis, aš būčiau pasidaręs savo tautos išdaviku. Kaip čia elgiamasi su tokiais išdavikais, kurie būdami vokiečių valdininkais mėgintų dirbti kitos tautos arba valstybės naudai, tamstos geriausiai žinote".

Valdininkas man atsakė: "Toks asmuo, suprantama, būtų tinkamai nubaustas". Bet jis vėl pridūrė, jog aš nesąs lietuvis, o vokietis, nes gimęs Vokietijoje. Kaip aš jiems ir neaiškinau, jie vis vien pasiliko prie to, jog aš esąs vokietis ir perėjęs pas lietuvius dirbti prieš vokiečius.

Pietų metu buvo padaryta kvotos pertrauka. Valdininkai išėjo pietauti, palikdami mane kito valdininko priežiūroje; atnešė man iš netoli esančios stovyklos pietų. Paklausęs, kodėl manęs neleidžia eiti pietų, gavau atsakymą, jog po pietų protokolas bus toliau rašomas.

Po pietų vėl pradėjo klausinėti, kuriose organizacijose aš dirbęs, ar aš pažįstęs tuos asmenis /čia jie išvardijo visą eilę Klaipėdos lietuvių/, kurie buvę mano bendradarbiai "Santaroje" /Klaipėdos krašto jaunimo dainų ir sporto sąjunga/. Baigdami protokolą, manęs paklausė, ar aš norėčiau vėl grįžti Lietuvon. Aš atsakiau, kad pasikeitus gyvenimo sąlygoms būtinai manau grįžti savo tėvynėn.

Tada man paskaitė protokolą ir padėjo jį pasirašyti. Atsidusau, nes pamaniau, kad ta nemaloni kankynė, pagaliau, pasibaigė. Pasirašęs paklausiau: "Ar dabar galiu išeiti"? Valdininkas, lyg sumišęs pradėjo sau po nosim niurnėti, aš turįs pasilikti čia, nes tuo tarpu jie negalį manęs paleisti. Tada aš paklausiau: "Gal aš areštuojamas?" Valdininkas man atsakė: "Ne! Tamsta ne areštuojamas, o trumpam laikui sulaikomas izoliacijos tikslu, tik ke- lioms savaitėms, kol bus išardyti visi tame protokole minimieji asmenys". Man vėl paklausus, kaip tai reikia suprasti, kad aš ne- areštuojamas, o ir nepaleidžiamas, valdininkas, lyg susinervinęs, pareiškė: "Tamsta neareštuojamas ir tamstai nenumatoma jokia baus- mė, o tik trumpalaikė izoliacija! Tuo tarpu būsi nuvežtas į tokią panašią stovyklą, kokioje iki šiol buvai, tik ten negalėsi išeiti ir susitikti su savo pažįstamais!"

Ta izoliacija tačiau užtruko pilnus ketverius metus.

Po to vienam valdininkui įsakė mane nuvesti į kalėjimą. Kalėjimas buvo arti, antroje gatvės pusėje nuo gestapo būstinės. Valdininkas, kuris mane vedė, man aiškino, kad aš ilgai nebusiųjų kalėjime. Jau goryt būsiųjų išvežtas į stovyklą.

Ties kalėjimo vartais susitikau žmoną su seserim, kurios nesulaukdamos manęs grįžtant, ėjo pažiūrėti, kas atsitiko. Val- dininkas leido man su žmona atsisveikinti. Aš ją raminau, jog greit sugrįšiu, nors pats tuo netikėjau, nes aiškiai jaučiau, kad man teks ilgą laiką pabūti gestapo svečiu.

Žengdamas pro kalėjimo vartus, atsigręžęs dar kartą pa- mojau žmonai, kuri papludusi ašarose mane akimis lydėjo, kol ka- lėjimo vartai užsidarė ir išskyrė mus ketveriems metams. T.s grau- dus vaizdas mane lydėjo visą stovyklose buvimo laiką ir teikė man jėgų, kai jos kartais buvo visiškai išsekusios ir nebebuvo vil- ties išlikti gyvam.

Kalėjime valdininkas mane atidavė viršininko žinion, pa- aiškindamas, jog aš greit būsiųjų išvežtas. Man atėmė visus daik- tus ir pinigus. Po to įsakė nuvesti į vicnutę. Vos spėjus atsipei- kėti, jau vėl man už nugaros sugingždėjo raktai ir taip atsidū- riau antrą kartą smogikų "globoje".

Po kiek laiko atėjęs dežuruojąs valdininkas paklausė, už ką aš padėtas į kalėjimą. Aš jam atsakiau: "Man nebuvo pasaky- ta, už ką aš čia patekau. Aš neareštuotas, o tik izoliuotas!"

ty tinkamai
is, o vokietis,
jie vis vien
as lietuvius

Valdininkai
žiūroje; at-
šes, kodėl ma-
etų protokolas

rganizacijose
ardijo visą
viai "Santa-
nga/. Baigdami
Lietuvon. Aš
manau grįžti

sirašyti. At-
liau, pasi-
? Valdininkas,
pasilikti čia,
lausiam: "Gal
ta ne areštuo-
u, tik ke-
le minimeji
i, kad aš ne-
susinervinęs
ma jokia baus-
ežtas į tokią
galėsi išeiti

us metus.
į kalėjimą.
po būstinės.
gali nebusiąs

serim, kurios
itiko. Val-
inai, jog
i jaučiau,

ar kartą pa-
ėjo, kol ka-
ams. T.s grau-
ir teikė man
nebuvo vil-

o žinion, pa-
visus daik-
pėjus atsipei-
aip atsidu-

s paklause,
nebuvo pasaky-
liuotas!"

Pakratęs galvą valdininkas užrašė mano pavardę ir ant durų lentelės parašė "Sch" /Schutzhaft/.

Naktį miegojau neramiai. Mane kankino įvairiausios mintys ryšium su mano neaiškia padėtimi ir ateitimi. Turėjau palikti šeimą vieną, neaprupintą žmoną, vieną su vaikučiais svetimame krašte tarp svetimų žmonių ir dar kaip nacių priešus, kuriems visiėjo iš kelio. Juk tų laikų Vokietijoje tegalėjo gyventi tik tokie žmonės, kurie akklai garbino jų vadą, kurie akklai tarnavo nacių pasaulio užvaldymo planams. Dar labiau mane jaudino visiškas asmens teisių paneigimas, nes dabar buvau atsidūręs tokioje būklėje, jog nebuvo galima, kaip nors spirtis prieš jų sauvalę. Jei mane būtų patraukę teisman, būčiau nors galėjęs gintis, bet dabar mane be jokio teisinio pagrindo padarė verga, nustūmė į nusikaltėlių eiles.

Tokiose mintyse paskendęs, pagaliau, užmigau. Sapnavau, jog buvau uždarytas stikliniame pavilijone. Netoli pavilijono stovėjo būrys smogikų, ir jie visi pradėjo į mane iš šautuvų šaudyti. Iš jų šautuvų išlėkusios kulkos smigo kiau-rai pro pavilijono stiklus, bet nė vieno stiklo nesukūlė ir manęs nekliudė. Persigandęs ir išprakaitavęs pabudau.

Trečią dieną kalėjimo valdininkas liepė sudėti daiktus ir mane nuvedė į raštinę. Sugražinę atimtus daiktus ir pinigų nuvedė į paleidžiamųjų vienetę. Čia jau radau savo buvusį bendradarbį, santarietį mokytoją Joną Purviną. Pasirodė, kad jis vieną dieną anksčiau taip pat ir tuo pačiu metu buvo tardomas. Iš man buvo aišku, kad mūsų padėtis buvo vienoda ir kad mūsų likimas turės būti panašus.

Kai mudu išleido iš vienetės, jau mūsų laukė gestapo valdininkas. Jis mus išsivedė, įsodino į automobilį ir mus vežė į nežinomą, tamsią ateitį.

Nors jau buvo gegužės mėnuo, tačiau oras buvo šiurpus, lietingas. Medžiai dar nebuvo pradėję skleisti, laukai vos buvo pradėję žaliuoti. Iš Allensteino išvykę, tuoj pasiekėme buvusią Lenkijos sritį. Mus lydįs valdininkas, rodydamas apylinkę, mums aiškino, jog visa tai esąs senas vokičių kraštas, kuri lenkai užgrobę. Tačiau to krašto išorinis vaizdas visiškai nebuvo vokiškas, kaip ir tų vietų pavadinimai ir gyventojų pavardės nebuvo vokiškos.

Automatina lėkte lėkė į pietų vakarus. Pasiekus Soldavą, automobilis sustojo prie policijos įstaigos ir vienas mūsų palydovų į ją užėjo. Po kokio pusvalandžio valdininkas išėjo ir vėl pasileidome tolyn. Vėl sustojome prie vieno restorano miesto viduryje. Čia abu palydovai užėjo į jį, palikdami mus šoferiui prižiūrėti. Prie karčiamos laukėme apie valandą. Tada jiedu gerai papusryčiaavę išėjo ir vėl pasileidome tolyn.

Prie paskutinio miestelio namų mašina staiga sustojo. Apsižvalgę pamatėme kaž kokią seną mūrinę pastatą, apraizgytą spygliuota viela ir dalinai aptverta aukšta lentų tvora. Kiemo iš gatvės nesimatė, o tik buvo girdėti patuliuojančio sargybinio sunkūs žingsniai. Mudu išsigandome pagalvoję, kad gal šiame biauriame pastate mus įkurdins. Čia mudu nieko gero nesitikėjome sulaukti.

/ Bus daugiau/

M U S D O M I N A K L A U S I M A I

I. Lietuvių repatriacija

United Lithuanian Relief Fund of America Įgaliotinis Šveicarijai, Įgaliotas Ministeris, nuolatinis delegatas prie Tautų Sąjungos Eduardas T u r a u s k a s vietos tautiniams lietuvių komitetams Vokietijoje /anglų, amerikiečių ir prancūzų užimtose srityse/ leidžia Informacijas. 1945 m. rugpjūčio 15 d. tų informacijų išleista Nr. 2. Josė rašoma: I. lietuvių repatriacijos reikalu, II. pabėgėlių pagalbos reikalu, III. išvykimo galimūmams į kitas valstybes, IV. Lietuvos Respublikos užsienio pasų reikalu, V. giminių paieškojimams užjūryje ir VI. bendros kronikinės žinios.

Dėl lietuvių repatriacijos Informacijose rašoma, kad pastaruoju metu, ryšium su kaskuriuose srityse įvykusiais nesu-sipratimais, vis dažniau tenka pajusti baiminimąsi, kad lietuviai bus prievarta į sovietų užimtas sritis sugražinti.

Kilusį nerimą pilnai suprasdamas, rašo United Lithuanian Relief Fund of America Įgaliotinis Šveicarijai E. Turau-skas, norėčiau tikėti, kad šie nuogastavimai neturi pagrindo. Tuo reikalu jis patiekia iš mūsų Generalinio Konsulo New Yorke Spaudos Apžvalgos Nr. 23 šią ištrauką:

The Department of State Bulletin /oficialus Amerikos užs. reik. m-jos leidinys/ š. m. kovo mėn. 18 Numeryje /Vol. XII. No. 299/ paskelbė, kad prezidentas Ruzveltas vietoje iki šiol JAV atstovavusio Myron C. Taylor paskyrė Earl G. Harrison ats-tovauti Tarpvalstybiniam Pabėgėlių Komitete /Inter-Governmen-tal Committee on Refugee/.

Naujai paskirtasis Earl Harrison anksčiau yra buvęs Teisingumo Departamento Emigracijos ir Įpilietinimo Komisaras /Commissioner of Immigration and Naturalization of the Depart-ment of Justice/. Jis tuojau išvyksta į Londoną tartis su kitais Tarpvyriausybiniu Pabėgėlių Komiteto nariais dėl planų pasirūpinti rasiniais, religiniais ir politiniais pabėgėliais, kurie negali grįžti į savo gimtinę.

Tame oficialiame pranešime, taip pat, sakoma, kad pabėgėliais ir išdeportuotaisiais, kurie gali būti repatrijuo-jami į savo gimtinę, rūpinsis UNRRA /United Nations Relief and Rehabilitation Administration/ įstaigos. Šiuo metu vis di-desnis skaičius rasinių, religinių ir politinių pabėgėlių esą išlaisvinama sąjungininkų armijų ir jų skaičius, kuriuo Tarpvyriausybiniu Pabėgėlių Komitetas turės pasirūpinti, galės viršyti milijoną.

Atsižvelgiant į faktą, kad sovietų atstovai Vakarų Europoje deda didžiausias pastangas paimti savo "globon" iš Lietuvos ten atisudūrusius pabėgėlius bei deportuotuosius, reiktų daryti visus galimus žygius, kad tie lietuviai, kurie nenori grįžti į sovietų okupuotąją Lietuvą, patektų į religi-nių ir politinių pabėgėlių klasę ir būtų globojami Tarpvalst. Pabėgėlių K-to, o ne UNRRA. Atrodo, kad Lietuvos pabėgėlių ko-mitetams ar už pabėgėlius kalbantiems Vakarų Europoje, nepa-kenktų bandyti galimai skubiau užmegsti ryšius su minėtu Pabė-

gėlių Komitetu, ypatingai su naujai paskirtuoju p.Harrison.

Ponas Earl G.Harrison liepos mėn.lankėsi Londone ir buvo atvykęs į užimtąsias sritis, kad asmeniškai su pabėgėlių padėtimi susipažintų. Mūsų pasiuntinybei buvo pažadėta, kad jam į Berną atvykus, bus galima su juo susitikti ir asmeniškai lietuvių pabėgėlių būklę nušviesti. Šiam reikalui buvo paruošta ir plati, smulkiai mūsų pabėgėlių padėti nušviečianti pro memoria. Deja, p.E.Harrison Žüriche buvo sustojęs labai trumpai, ir tik labai mažas skaičius jam artimesnių žmonių tegalėjo jį pamatyti. Jam išvykus, JAV Pasiuntinio Asistentas p.Molelland telefonu pranešė United Lithuanian Relief Fund of America Įgaliotiniui Šveicarijai E.Turauskui, kad pasitarime su p.E.Harrison buvo spėta paliesti ir mūsų klausimas - į kurį p.E.Harrison pareiškęs, kad pabaltiečiai į savo kraštus prievarta nebūsią grąžinami.

II. Pabėgėlių pagalbos reikalas

Pabėgėlių pagalbos reikalu United Lithuanian Relief Fund of America Įgaliotinis Šveicarijai Eudardas Turauskas dar kartą kreipėsi į JAV prašydamas, kad ryšium su artėjančia žiema, ir kaskart vis labiau blogėjančia materialine padėtimi, pagalbos reikalą visais galimais būdais pagreitintų. Nors mūsų geraširdžiai broliai ir daug siuntų yra paruošę / dabartiniu metu yra vedama plati kondensuoto maisto rinkliava /, bet dėl transporto priemonių stokos, paruoštos siuntos guli sandėliuose. Jei pavyktų bandymas pervežti nors dalį siuntų per American Relief for France - tai medžiaginės paramos ilgai laukti netektų.

Šiuo, ir bendrai pagalbos reikalu, Įgaliotinis E.Turauskas kreipėsi į T.R.Kryžių, prašydamas pabaltijo pabėgėliams parodyti galimai didesnę susidomėjimą, surandant šaltinius, kad bent karts nuo karto aprūpintų pabėgėlius 5 kg. karo belaisvio davinio.

Liepos 9 d. kartu su estų ir latvių atstovais jis apsilankė pas prof. Max Huber, laikinai einantį T.R.Kryžiaus Komiteto Pirmininko pareigas, ir jam iždėstę sunkią Pabaltijo pabėgėlių būklę prašė:

1. Padėti atšildyti pabėgėlių šėlpimo reikalams dalį užblokuotų JAV ir D.Britanijoje, Pabaltijo kraštų valstybių sumų;

2. Visoms trims Vokietijos sritims paskirti specialų delegatą, kuris, bendradarbiaudamas su šiam reikalui kiekvienoje zonoje skirtu sąjungininkų atstovu ir su Pabaltijo valstybių R.K. organizacijomis, paimtų visą pabėgėlių šėlpimo darbo vadovavimą.

Užsieny, ypač JAV gyvenę lietuviai energingai veikia tiek dėl Lietuvos laisvės atgavimo, tiek dėl karo tremtinių sunkios būklės palengvinimo. Kiek galėdami, mes apie tą jų veiklą informuosime.

Eduardas Boreišis

REGENSBURGO LIETUVIŲ

KOLONIJA

Regensburgo lietuvių kolonijoje susispietė apie 1.400 tautiečių. Daugis vietos lietuvių gyvena privačiai. 350 asmenų su didesnėmis šeimomis, negalėdami gauti privačių butų, įsikūrė lietuvių bendrabutyje /Dr. Martin Lutherstr. 8/. Šiuose namuose taip pat yra suspiestos visos lietuvių organizacijos ir mokyklos. Didžiuliai buv. vokiečių mokyklos namai yra sausakinšai perpildyti ir naujai atvykstančių jau priimti nebegali. Dalis vėliau atvykusiųjų gyvena paliepėje. Bendrabutis pavyzdinai prižiūrimas. Jame vyrauja tvarka ir švara. Komendantu paskirtas ats. maj. L. Leknickas. Antplūdis įvairių tautų žmonių, taip pat ir lietuvių iš įvairių vietų vis besikeliančių į Regensburgą, tebesitęsia. Dėl patalpų stokos negalint jų įkurdinti, amerikiečių karinė valdžia Regensburgą paskelbė uždaru miestu. Regensburge gyvena šie žymesnieji lietuviai: vyskupas V. Brizgys, vyskupas V. Podalskis, generolas St. Raštikis, kunigas profesorius Ražaitis, iš Vilkaviškio Kunigų Seminarijos, pedagogas Ignas Malinauskas, kanauninkas Dr. P. Aleksa, plk. ltn. Bronius Draugelis, plk. ltn. Leonas Peseckas, plk. Naujokas, keletas žymesniųjų teisininkų ir kt. Kai kurie žymesnieji lietuviai anksčiau buvo apsigyvenę Regensburge, o kiti vėliau atvyko.

Nors Regensburgo kolonija per pastaruosius tris mėnesius iš 200 lietuvių išaugo ligi beveik 1.400, ligi šiol dar neturi Lietuvių Sąjungos skyriaus. Visais vietos kolonijos lietuvių reikalais rūpinasi Lietuvių Komitetas, kuriam pirmininkauja V. D. Universiteto asistentas Č. Masaitis, vicepirmininku yra teisininkas J. Brazinskas, sekretorium - ats. kapt. St. Lipčius ir nariais - kun. P. Razutis ir kun. J. Dziegoraitis. Komiteto santykiai su vietos amerikiečių valdžios organais ir UNRRA geri, tačiau tarpusavio sugyvenimas nėra be disonansų.

Daugumas lietuvių maitinasi bendroje Baltijos tautų - lietuvių, latvių ir estų - virtuvėje ir gauna UNRRA'os papildomą maistą. Nesimaitinę virtuvėje gauna korteles. Vienų ir kitų gaunamas daavinys siekia 2.000 kolorijų.

Jau kuris metas veikia Lietuvos Raudonojo Kryžiaus skyrius. Pirmininku yra gyd. J. Balčiūnas. Lietuvos Raudonojo Kryžiaus Regensburgo skyrius prieš kurį laiką įsteigė ambulatoriją, teikdamas vietos lietuviams medicinos pagalbą, surengė vieną koncertą ir teikia piniginę paramą jos labiausiai reikalingiems tautiečiams. Gaila, kad Lietuvos Raudonojo Kryžiaus Regensburgo skyrius, panašiai kaip ir vietos komitetas, neturi visiško pasitikėjimo. Kolonijoje girdėti reikalavimų duoti darbų ataskaitą. Deja, jos tuo tarpu nesusilaukė. Ryšium su tuo tenka vis išgirsti skyriui priekaištų.

das Boreišis

I U

etė apie 1.400
ai. 360 asmenų
ų butų, įsikū-
. Šiuose namuo-
zacijos ir mo-
ra sausakinšai
begali. Dalis
pavyzdinčiai
iantu paskirtas
onių, taip pat
Regensburgą,
inti, ameri-
u miestu. Re-
pas V.Brizgys,
igas profeso-
pedagogas

. ltn. Bronius.
as, keletas
i lietuviai
iau atvyko.
ius tris mėne-
igi šiol dar
kolonijos lie-
iam pirminin-
cepirmininku
kapt. St.Lip-
aitis. Komī-
ganais ir
e disonansų.
ltijos tautų -
RRA'os papil-
s. Vienų ir

jo Kryžiaus
os Raudonojo
teigė ambula-
galbą, suren-
labiausiai
audonojo Kry-
os komitetas,
reikalavimų
ilaukė. Ry-

Regensburge bendromis jėgomis, bendradarbiaujant Lie-
tuvų Komitetui su vietos pedagogais bei kitais suinteresuotais
tautiečiais, nuo rugpjūčio pabaigos pradėjo veikti 8 kl. lietu-
vių gimnazija, kurioje mokosi apie 120 mokinių. Organizuojant
gimnaziją, itin daug pasidaravo prof. Ig.Malinauskas. Jis yra
ir gimnazijos direktorius. Prof.Ig.Malinausko dėka sukomplek-
tuotas rinktinis mokytojų kadras. Regensburgo gimnazija yra
tikra to žodžio prasme vietos lietuvių kolonijos švietimo ži-
dinys. Darbo sąlygos, kaip ir kitose mūsų kolonijose, yra sun-
kios. Neturima vadovėlių, viską tenka užsirašinėti. Ankštos
patalpos, tenka trumpinti darbo laiką. Pirmosios keturios kla-
sės dirba kasdien po 4 val. prieš piet, o likusios keturios
klasės tiek pat po pietų. Mokytojai tuo tarpu dirba be atlygi-
nimo. Tuo reikalu tariamasi su vietos UNRRA. Pastaroji pažadėjo
suteikti materialinę paramą stovyklose veikiančioms mokykloms.
Nepaisant tokių nepalankių sąlygų, darbas dirbamas rimtai.
Tiek mokytojų, tiek mokinių tarpe vyrauja pakili darbo nuo-
taika. Mokiniai džiaugiasi galėdami po sugaištų ištisų metų
tęsti mokslą, o mokytojai, matydami dėkingą dirvą, jiems nuo-
širdžiai padeda. Kad nesmuktų, dirbant tokiose apylostovose,
mokslo lygis, nusistatyta rūpestingai ir kondensuotai pareng-
ti ir perduoti mokiniams žinias ir griežtai reikalauti jų mo-
kėjimo. Mokslo metus numatoma užbaigti kitų metų kovo pra-
džioje.

Šalia gimnazijos tuose pačiuose bendrabučio namuose
sėkmingai veikia keturių skyrių pradžios mokykla su maždaug
60 mokinių ir L.R.K. Regensburgo skyriaus išlaikomas vaikų
darželis. Darželyje yra apie 20 priešmokyklinio amžiaus vai-
kų.

Netrukus pradės veikti inž.Jakubicko vedami trijų
mėn. amatų kursai. Reikalingus kursams įrankius, medžiagą ir
patalpas, tarpininkaujant UNRRA'ai, duos Regensburgo miesto
savivaldybė. Tuo tarpu kursai ruošiami statybininkams ir
auto šaltkalviams. Susidomėjinas amatų kursais, gaila, yra
nedidelis. Statybininkų kursuose užsirašė vos 8, o šaltkal-
vių - 22. Atrodo, kad daugelis mūsų tautiečių neįvertina ir
nepranato svarbos, kokios gali jiems turėti įsigijimas ati-
tinkamos specialybės, gyvenant emigracijoje ar net ir geriau-
siau atveju Lietuvoje.

Didelį kultūrinį darbą vietos lietuvių kolonijos
gyvenime atlieka vyrų ir mišrusis chorai /60 žm./, vadovau-
jami muzikė Br.Budziūno. Choras, palyginti, labai jaunas,
savo amžių skaitas vos savaitėmis, tačiau jau spėjo užsi-
rekomenduoti, kaip bręstas rimtas meno kolektyvas. Nors dar-
bo sąlygos ir čia nelengvos, nes neturima reikalingiausios
chorui priemonės - gaidų, - jas rašyti tenka pačiam chorve-
džiui, - patalpų repeticijoms, dalis choristų tėra visai jau-
ni, tačiau dirbant nuoširdžiai, prie gerų norų, padaryta
graži pradžia. Su kiekvienu pasirodymu choras žengia priekyn,
suteikdamas dalelę dvasinio peno saviesiems ir populiaringa-
mas gražias mūsų liaudies dainas amerikiečių karių tarpe.

Regensburgo choras turėjo 5 koncertus, iš jų tris uždarus, specialiai amerikiečiams ir du lietuvių kolonijai bei kviestiniams svečiams, susilaukė didelio pasisekimo. Ne mažesnio pasisekimo pasirodydama turėjo ir tautinių šokių trupė, vadovaujama kap. A. Gaigalo.

Amerikiečiams surengtų koncertų metu kun. V. Kazalevičius klausytojus supažindino su Lietuvos geografine padėtimi, istorija, vargais ir lūkesčiais, o taip pat ir išpildomos programos charakteriu. Visa tai konferuotojas perduoda vykusia interpretacija, visada gyvai sudomindamas klausytojus.

Pastaruoju metu sudarytas ir oktetas, pirmą sykį pasirodęs rugsėjo 8-sios proga. Tuo tarpu oktetas turi paruošęs negausų lietuvių liaudies dainų ir mūsų kompozitorių kūrinių repertuarą. Ateityje numatoma pasirodyti ir su lietuviškais bei amerikietiškais šlageriais. Negalint dėl transporto sunkumų chorui aplankyti artimiausių Regensburgo lietuvių kolonijų, jas aplankys oktetas. Oktetui vadovauja vietos gimnazijos muzikas mokytojas A. Fiesina.

Regensburgo lietuvių skautai, kurių yra per 60, susiorganizavo į skautų draugovę. Draugovės vadovybę, vad. ramovę, sudaro 6 asmenys su V. Jonaičiu priešakyje. Lietuviškoji skautų ramovė veikia glaudžiamame kontakte su latvių ir estų skautininkais. Išrūpintas amerikiečių karinės valdžios leidimas veikti visų trijų tautų skautų draugovėms. UNRRA pažadėjo skautus parinti materialiai. Šio mėn. pabaigoje lietuvių, latvių ir estų skautai Regensburge ruošia Baltijos skautų laužą.

Vietos akademinis jaunimas taip pat susiorganizavo į savo atstovybę. Regensburge norinčių tęsti studijas yra apie 40 ir per 10 abiturientų. Regensburgo studentų atstovybė užmezgė ryšius su Würzburgo ir Iluncheno lietuvių studentų atstovybėmis ir tiria studijų galimybes Vokietijos universitetuose. Nori tęsti medicinos mokslus studentai orientuojasi į Erlangeno universitetą, kur, kaip patiriama, studijoms sąlygos yra palankesnės, negu Heidėlberge ar kitur.

Žodžių, Regensburgo lietuvių kolonija, nors ir nepretenduoja į pirmaujančiųjų mūsų kolonijų eiles, bet, galima drąsiai tarti, yra padariusi pozityvaus, mūsų tautai naudingo darbo gražią pradžią.

GRAŽIAI PAMINĖTA TOTOS ŠVENTĖ

Rugsėjo 8 d. Tautos Šventė visų lietuvių, gyvenančių JAV ir Britų okupuotose Vokietijos zonose, buvo iškilmingai paminėta. Minėjimo programose buvo iškilningos pamaldos ir susirinkimai su šventei pritaikyta paskaita ir menine programa. Daug kur tuose minėjimuose dalyvavo JAV bei Britų karinės valdžios ir UNRRA svečiai.

Šventės minėjimas praėjo susimąstymo dėl savo tautos tragedijos ir susikaupimo ženkle.

POLITINIŲ ĮVYKIŲ APŽVALGA

Londono konferencija

Rugs. 11 Londone prasidėjo Amerikos Jungt. Valstybių, Didž. Britanijos, Sovietų Sąjungos, Kinijos ir Prancūzijos užsienių reikalų ministerių tarybos konferencija. Tarybos sudarymas buvo numatytas Potsdamo susitarime. Pirmajai konferencijai, spėjama, rūpės paruošti siūlymus /nes ji pati iš esmės nieko nesprendžia/ šiais klausimais: 1. Balkanų vyriausybės, 2. Taikos sutartys su Italija, Rumunija, Bulgarija, Vengrija ir Suomija, 3. Reino srities valdymas, 4. Vokiečių bėgliai iš Lenkijos bei Čekoslovakijos, 5. Lenkijos teritorinės pretenzijos, 6. Sudarymas tarybos sekretariato. Nežiūrint tokios gausios darbų tvarkos, buvo laukiama, kad konferencija teužtrukis apie 10 dienų. Pastaruoju metu jau buvo kalbama apie konferencijos pratęsimą iki mėnesio pabaigos.

Pusantrios savaitės nuo konferencijos pradžios nepadarė jokių žymesnių rezultatų, kiek tai, žinoma, galima spręsti iš oficialių komunikatų. Iki šiol tėra susitarta dėl sudarymo nuolatinio tarybos sekretariato, kuris bus vadovaujamas visų penkių užsienių reikalų ministerių pavaduotojų. Visą likusį laiką užėmė taikos sutarties su Italija ir ypatingai Italijos-Jugoslavijos sienų klausimo svarstymas. Nei vienu nei antru klausimu sprendimo nepadaryta, jei nekalbėti apie instrukcijas užsienių reikalų ministerių pavaduotojams paruošti tokį siūlymą, kad Triesto uostas būtų pavestas tarptautinei kontrolei, o siena tarp Italijos ir Jugoslavijos išvesta taip, kad būtų išvengta didesnių tautinių mažumų grupių sudarymo.

Šitoksai sprendimas, be abejoj, nepatenkins maršalo Tito, mėginusio Triesto klausimą spręsti praėjusį pavasarį ginklo jėga. Atrodo, kad nebus padėjęs ir Sovietų Sąjungos užsienių reikalų komisaro Molotovo pareiškimas spaudos atstovams, padarytas Londone rugs. 18, kad jis pilnai remia Jugoslavijos pretenzijas. Kai dėl Italijos, tai ji paskutiniu metu rodo didelį nuolaidumą ir daro rimtų pastangų tiek įsigyti didžiųjų sąjungininkų pasitikėjimą savo taikinga demokratine politika, tiek sudaryti gerus santykius su visais kaimynais. Nepersniai padarytais oficialiais pareiškimais, Italija net nesikrato teritorinių aukų, kad tik sunormalintų santykius su Prancūzija, Austrija, Jugoslavija ir Graikija.

Tuoni Italija gal tikisi susilaukti palankesnio sprendimo dėl savo kolonijinės imperijos. Kaip paaiškėjo iš Molotovo pareiškimo, yra projektų pavesti Italijos kolonijas sąjungininkų priežiūrai, suteikiant pastariesiems mandatus. Dargi Sovietų Sąjunga lyg ir reiškia pretenzijų į mandatai Eritrejai bei Tripolitnijai. Iš antros pusės, Italija, veikniausiai tikisi palankesnio traktavimo ir kitais taikos sutarties punktais. Pav., Prancūzijos radijo žiniomis, Sovietų Sąjungos keliamas reikalavimas paimti iš Italijos reparacijų sąskaiton, mašinų ir kitų gėrybių už 600 mil. dol., kaip rodo londoniškie "Times" komentarai, Anglijoje nesusilaukė palankaus įvertinimo. Tinkama Italijos politika jai davė ir kitu atžvilgiu naudos: gen. Alexander, vyr. britų atstovas Viduržemio jūros srityje, pasisakė už Italijos teisę vėl turėti savą kariuomenę.

Balkanai

Paskutinėmis savaitėmis buvo pasireiškę Balkanų reikalais žymių nuomonių skirtumų tarp sąjungininkų - anglosaksų, iš vienos, ir rusų, iš kitos pusės. Anglosaksai nepripažįsta visų Balkanų kraštų vyriausybių, nes jos esą neatstovaujančios gyventojų daugumos ir esančios ne demokratinės. Nors jau ir oficialūs pareiškimai buvo labai aiškūs, spaudaėjo dar žymiai toliau, nesigailėdama net labai nepalankių vertinimų. Tai susilaukė gana aštrių atsikirtimų sovietinėje spaudoje.

Atrodo, kad Balkanų problemos turėtų būti svarstomos Londono konferencijoje. Tai rodo tiek aukščiau pažymėtoji spėjamoji konferencijos darbų tvarka, tiek Balkanų diplomatų ir valstybės vyrų kelionės į Londoną ir jų pasitarimai su svarbiausiais konferencijos dalyviais, tiek pagaliau aiškūs anglosaksų pageidavimas matyti Molotovą Maskvoje su įgaliojimais Rumunijos klausimui iš esmės išspręsti.

Belaukiant eventualaus Londono sprendimo, visuose Balkanų kraštuose vyksta intensyvus ruošimasis rinkimams. Bulgarijoje jie įvyks lapkr. 18, Vengrijoje ne vėliau kaip per 2 mėn., Graikijoje ne vėliau kaip per 3 mėn., kitur irgi netolimoje ateityje. Tuo tarpu tikrai Bulgarijos ir Graikijos rinkimų įstatymai, atrodo, turėtų atitikti anglosaksų reikalavimus. Dėl Vengrijos ir Rumunijos rinkimų įstatymų pastarieji pareiškė negalėsia jų pripažinti, nes juose yra per daug įvairiausių rinkimų suvaržymų, kad tokie rinkimai galėtų būti laikomi visuotiniais ir demokratiniais.

Sovietų Sąjunga, lyg demonstruodama savo palankumą jos globojamoms ir daugiausiai iš komunistų sudarytoms Balkanų vyriausybėms, pareiškė Maskvoje visišką pasitikėjimą ir pažadėjo pilną paramą Dr. Groza vadovaujamai Rumunijos vyriausybei, o Molotovas savo interview pabrėžė visų Balkanų vyriausybių demokratiškumą. Tikrai britų priežiūroje esanti Graikija nesusilaukia nei sovietinės vyriausybės nei jos spaudos palankumo.

Rugs. 18 Londono radijas net paskelbė žinią, kad greitai laiku galinti susirinkti Trijų Konferencija, kurios uždavinys būtų pareikalauti iš Sovietų Sąjungos atitraukti iš Balkanų savo kariuomenę ir, apskritai, išspręsti mažųjų valstybių klausimą, be ko neįmanomas pasaulio taikos konferencijos sušaukimas.

Austrija

Rugsėjo viduryje Dr. Rennerio vyriausybei sovietinėje Austrijos dalyje buvo kilę nemažai rūpesčių dėl jos ketinamo padaryti susitarimo su Sovietų Sąjunga perleisti pastarajai pusę savo naftos gamybos arba 500.000 tonų per metus. Tai sukėlė smarkų nepasitenkinimą anglosaksų spaudoje, nepašykštėjusioje pikty žodžių Sovietų Sąjungos atžvilgiu. Konfliktas buvo likviduotas tuo būdu, kad Dr. Renneris paprašė Sovietų Sąjungą atidėti sutarties pasirašymą neribotam laikui.

Dr. Renneris padarė ir antrą nuolaidą: jis paskelbė mėginsias praplėsti savo vyriausybę, įtraukdamas į ją įvairių partijų žmonių ir jau pakvietęs visų Austrijos provincijų atstovus į Vieną pasitarti. Jo vyriausybė iki šiol tebėra nekieno nepripažinta, o Sąjungininkų kontrolės taryba rugs. 10 pasiskelbė esanti vyriausioji valdžia Austrijoje.

lkanų reika-
glosaksų, iš
ažišta visu
ančios gyven-
ir oficialūs
i toliau, ne-
ilaukė gana

svarstomos
nėtoji spėja-
matų ir vals-
svarbiausiais
saksų pagei-
nunjios klau-

visuose Bal-
s. Bulgari-
per 2 mėn.,
polimoje atei-
mų įstatymai,
Vengrijos
galėsią jų
kų suvaržymų,
ir demokra-

lankumą jos
alkanų vyr-
r pažadėjo
ybei, o Ro-
bių demokra-
susilaukia

, kad grei-
os uždavins
Balkanų savo
klausimą,
kimas.

vietinėje
ketinamo pada-
jai pusę savo
lė smarkų ne-
piktų žodžių
tas tuo būdu,
rties pasi-

askelbė mė-
įvairių par-
jų atstovus
leno nepri-
siskelbė

Prancūzija

Praėjusią savaitę visame pasaulyje tebebuvo komentuoja-
mas laikinosios Prancūzijos vyriausybės galvos gen.de Gaulle in-
terview spaudai, kuriame jis pabrėžė: 1. Prancūzijos-Anglijos są-
jungos reikalingumą, 2. Vakarų bloko sudarymo svarbą ir 3. reika-
lą išskirti Reino kraštą iš vokiškos administracijos, pavedant jį
ar tarptautinei kontrolei ar Prancūzijai administruoti. Derybos dėl
Prancūzijos-Anglijos sąjungos, kaip praneša spauda, vyksta diplo-
matiniu keliu, o Reino administracijos reikalai, veikiausiai, bus
sprendžiami užsienių reikalų ministerijų tarybos dabar Londone.
Sumanymas dėl Vakarų bloko susilaukė labai griežtos kritikos so-
vietinėje spaudoje.

Lenkija

Šalia tvarkymosi viduje ir labai veiklių pastangų sutvar-
kyti prekybos ryšiams su įvairiais kraštais, smarkiai suaktyvėjo
vakarų Europoje gyvenančių lenkų repatriacijos problema. Numatoma,
kad 800.000 lenkų, esančių britų ir amerikiečių zonose, dar prieš
Kalėdas grįš namo. Į Londoną yra atvykusi lenkų vyriausybės kari-
nė misija, kuri rūpinasi Anglijoje esančios lenkų kariuomenės re-
patrijavimu. Paskutinėmis žiniomis, sovietinė kariuomenė iš Lenki-
jos nasiškai išvyksta. UNRRA susitarė su Lenkija dėl 120.000 tonų
įvairių prekių pristatymo ir paskirstymo. Susidomėjimo kelia atsi-
sakymas nuo konkordato su Vatikanu, su kuriuo Lenkija - katalikiš-
kas kraštas - neturi diplomatinių santykių.

Amerikos Jungt. Valstybės

Remaloniu disonansu į sėkmingą pramonės persitvarkymą
taikos meto gamybai, lauri, kaip apskaičiuojama, jau šių metų pa-
baigoje turėtų būti 12 % didesnė kaip prieš karą, praskambėjo
streikai. Prasidėjo Fordo automobilių fabrikuose, jie netrukus
persimotė į visą automobilių pramonę ir enė plėstis į žibalo ir
plieno pramonę. Rugs. 20 jau streikavo 1/4 mil. darbininkų. Prie-
žastis - reikalavimas pakelti 50 % atlyginimą, nes po įvedimo 48
ir net 40 val. darbo savaitės atsimetė brangiai apmokami viršva-
landžiai. Pats prez. Trumanas ėmėsi streikų klausimo ir pirmiau-
siai iš pagrindų reorganizavo darbo ministeriją, sujungdamas ei-
lę įvairių žinybų ir suteikdamas plačių įgaliojimų darbo ministe-
riui Schwellenbachui.

Rugs. 18 įvykęs karo reikalų sekretoriaus /ministerio/
Stimsono atsistatydinimas ir paskyrimas į tą vietą jo buv. pava-
duotojo Pattersono papildė virtualią personalinių pakeitimų, prez.
Trumano padarytų aukščiausiam valstybės aparate. Rodos, tai bus
vienas iš paskutiniųjų valstybės sekretorių, tiek ilgai išsilai-
kęs nepakeistas. Pakeitimo priežastys dar nežinomos. Gali būti,
kad yra įvykę nesutarimų dėl prez. Trumano projekto centralizuo-
ti karo reikalų tvarkymą, o gal jam Stimsonas pasirodė negalėsiąs
tikti reformactai žinybai.

Vašingtono konferencija dėl Amerikos Jungt. Valstybių ir
Didž. Britanijos prekybos santykių po skolinimo bei nuomojimo iš-
tatyto atšaukimo, prasidėjusi rugs. 11, iki šiol nedavė apie save
jokio išsamesnio komunikato. Gal nenorima užbėgti už akių ar gal
susitarimo sunkumai gana dideli

K R O N I K A

Nauji literatūros kūriniai

Revensburge gyvenęs rašytojas Petras Babickas parašė "Gintaro Kraštas", trijų veiksmų ir prologo vaidinimą.

Hanau stovykloje gyvenęs rašytojas teisininkas Kesiūnas parašė dramą iš lietuvių pabėgėlių gyvenimo.

Atsiminimai iš koncentracijos stovyklų

Jonas Grigolaitis, gyvenęs Hanau tarptautinėje stovykloje, parašė savo atsiminimus iš vokiečių koncentracijos stovyklų - "Nacių pragare", Klaipėdietis žurnalistas Jonas Grigolaitis Oranienburgo stovykloje išgyveno ketverius metus. Jo atsiminimai pradėdami spausdinti šiame "Lietuvių Žinių" numeryje.

Žurnalistas Henrikas Blazas, gyvenęs Regensburge, parašė savo atsiminimus iš pergyvenimų Stutthofio stovykloje, kur jis buvo kalinamas apie vienerius metus.

Nauji mokykloms vadovėliai

Poetas Bernardas Brazdžionis ir pedagogas Ignas Malinauskas pradžios mokykloms parašė naujus elementorius.

Dail. V.K. Jonynas pakviestas iliustruoti "Lokį"

Buvęs Kauno Universiteto prancūzų kalbos lektorius, dabar prancūzų armijos generolas R.Schmitleinas, gyvenęs Bad-Badene, dail. V.K.Jonyną pakvietė iliustruoti žymiojo prancūzų rašytojo Prospero Merimėe veikalą "Lokys". Šio veikalas turinys patenka iš Lietuvos praeities.

V.K. Jonynas, žymusis mūsų tautos grafikas, yra pagarsėjęs savo K.Duonelaičio metų, Petro Cvirkos Žemės Maitintojos ir Goethės Jaunojo Verterio kančių medžio raižinių iliustracijomis.

400 m. lietuvių spaudos sukaktis

Wangeno lietuviai ruošia iškilmingai paminėti 400 metų lietuvių spaudos sukaktį.

Dail. Vijeikio paroda

Dail.Vijeikis Wurzburgo lietuvių stovykloje surengė savo kurinių parodą. Kiek anksčiau tokią parodą buvo suruošęs dail. Česlovas Jonušas. Jo paroda turėjo didelį pasisekimą.